

**До питання про удосконалення взаємодії в системі координат «особа –
громадянське суспільство – держава»**

Початок третього тисячоліття для Української держави ознаменувався розвитком складних трансформаційних процесів, які охопили практично всі сфери суспільного життя. Поряд з тим незаперечним фактом, що зазначені трансформаційні процеси так чи інакше пов'язані з формуванням в Україні соціальної, правової, демократичної держави, основу функціонування якої складає розвинене громадянське суспільство, вони породили також значну кількість об'єктивних загроз, що суттєво актуалізує необхідність переосмислення основних аспектів взаємодії держави, громадянського суспільства та особи.

Як відомо, громадянське суспільство є складною, неоднорідною системою інститутів та взаємовідносин, що, з одного боку, складаються між ними, а з іншого – проявляють себе у відносинах з особою і державою. При цьому громадянське суспільство в цілому виконує одне з найважливіших завдань, яке зводиться до обмеження владних функцій держави за допомогою відповідних інституційних, організаційних, правових, культурних та інших визначених параметрів. На це основне завдання громадянського суспільства у свій час звертав увагу ще С. Франк, який безспідставно вважав, що державна влада, за необхідності, повинна бути обмежена наявністю громадянського суспільства, а діяльність такої влади в жодному разі не повинна переходити межі, в яких вона ефективно взаємодіє з громадянським суспільством та порушення яких загрожує буттю останнього [1, с. 140].

У заявленому контексті потрібно уточнити, що обмеження громадянським суспільством державної влади зовсім не означає наявності конфлікту або протистояння між ними, як це має місце, наприклад, в умовах перехідного етапу розвитку суспільства і держави. Скоріше, навпаки, справжнє обмеження громадянським суспільством державної влади, так само як і владний вплив держави на інститути громадянського суспільства, полягає у тому, що обидва вони покликані стримувати та виправляти окремі деструктивні прояви або різного роду відхилення людської діяльності на громадському і державному рівнях, використовуючи для цього різноманітні засоби в межах визначеної соціокультурної та цивілізаційної парадигми.

Необхідно зазначити, що будь-яке громадянське суспільство є унікальним соціокультурним феноменом, який розвивався в особливій системі історичних координат з притаманними лише їй ментальними та світоглядними характеристиками. При цьому ці ментальні та світоглядні характеристики формувалися під впливом цілісної соціонормативної системи, елементами якої є не лише право, а й мораль, релігія, звичаї, традиції та інші соціальні норми, зміст яких формувався та розвився протягом багатьох століть чи навіть тисячоліть, незважаючи на різноманітні соціальні та інші катаклізми, що завжди супроводжували історію людства.

Цілком очевидним є те, що розвиток взаємовідносин між особою, громадянським суспільством та державою, обумовлюється наявністю не лише зовнішніх протиріч і конфліктів, що виникають між ними, а й наявністю внутрішніх протиріч і конфліктів також, у тому числі між суб'єктивно усвідомленими потребами, інтересами та можливостями їх реалізації. З цього випливає, що правове регулювання особистої

автономії ще зовсім не гарантує повну відсутність свавілля з боку індивідів, а, скоріше навпаки, особиста, внутрішня сфера свідомості особи у її широкому розумінні частіше за все є джерелом соціальної напруги в суспільстві. Саме тому забезпечення оптимального правового і морального обмеження особистої автономії стає однією з основних проблем формування розвиненого громадянського суспільства, основу якого складає вільний та відповідальний індивід [2, с. 234].

У зв'язку із зазначеним, справедливою видається думка, що удосконалення взаємодії держави, громадянського суспільства та особи, повинно здійснюватися з обов'язковим врахуванням особливостей суспільної та індивідуальної правосвідомості, істотного впливу на неї норм моралі, релігії, звичаїв, науки, мистецтва тощо. Законодавство, у свою чергу, повинно використовуватися як необхідний засіб для належного релігійно-морального та культурно-просвітницького перетворення і духовного піднесення суспільства, оскільки всі зазначені ціннісно-нормативні та організаційно-регулятивні системи органічно пов'язані один з одним, не можуть і не повинні принципово суперечити один одному, а повинні мати у своїй основі єдиний дух життєстверджуючих морально-духовних цінностей та позитивного досвіду людства в особі його кращих представників у всіх народів та у всі часи [3, с. 181-182].

Таким чином, ефективна взаємодія в системі координат «особа – громадянське суспільство – держава» не може базуватися лише на рівні її законодавчої регламентації, а об'єктивно вимагає і потребує узгодженості з моральним виміром людського буття, заснованим на абсолютних категоричних засадах. Скільки б уповноважені органи держави, у тому числі в Україні, не приймали нових законів чи інших нормативно-правових актів, спрямованих на удосконалення взаємовідносин між особою, громадянським суспільством та державою, всі вони не будуть належним чином реалізовуватися, якщо нормативний зміст моралі ставитиметься в залежність від матеріальних, гедоністичних потреб суспільства та конкретного індивіда.

Список використаних джерел

1. Франк С. Л. Духовные основы общества / Сост. и автор вступ. статьи П. В. Алексеев. – М.: Республика, 1992. – 511 с.
2. Гражданское общество: истоки и современность: монография / науч. ред.: И. И. Кальной, И. Н. Лопушанский. – 3-е изд., перераб. и доп. – СПб.: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2006. – 492 с.
3. Осипян Б. А. Дух правометрии или основание межерологии права: монография. – М.: Изд-во «Юрилитинформ», 2009. – 656 с.